Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

21. března 2013 *

„Směrnice 2003/55/ES — Vnitřní trh se zemním plynem — Směrnice 93/13/EHS — Článek 1 odst. 2 a články 3 až 5 — Smlouvy, které uzavírají obchodníci nebo poskytovatelé služeb se spotřebiteli — Obecné podmínky — Zneužívající klauzule — Jednostranná změna ceny služby prodávajícím nebo poskytovatelem služeb — Odkaz na kogentní právní úpravu určenou pro jinou kategorii spotřebitelů — Použitelnost směrnice 93/13 — Povinnost jasného a srozumitelného znění a průhlednosti“

Ve věci C-92/11,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Bundesgerichtshof (Německo) ze dne 9. února 2011, došlým Soudnímu dvoru dne 28. února 2011, v řízení

RWE Vertrieb AG

proti

Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení A. Tizzano, předseda senátu, A. Borg Barthet, M. Ilešič, M. Safjan (zpravodaj) a M. Berger, soudci,

generální advokátka: V. Trstenjak,

vedoucí soudní kanceláře: K. Malacek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 28. června 2012,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za RWE Vertrieb AG P. Rosinem, J. Schützem a A. von Graevenitzem, Rechtsanwälte,

— za Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV P. Wassermannem, Rechtsanwalt,

— za německou vládu T. Henzem a J. Kemper, jako zmocněnci,

— za belgickou vládu T. Maternem a J.-C. Halleuxem, jako zmocněnci,

— za Evropskou komisi M. Owsiany-Hornung a S. Grünheid, jako zmocněnkyněmi,

* Jednací jazyk: němčina.

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 13. září 2012,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 1 odst. 2 a článků 3 a 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288), jakož i bodu 1 písm. j) a bodu 2 písm. b) druhého pododstavce přílohy této směrnice, a dále čl. 3 odst. 3 a přílohy A písm. b) a c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES (Úř. věst. L 176, s. 57; Zvl. vyd. 12/02, s. 230).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společností RWE Vertrieb AG (dále jen „RWE“) a Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV (spotřebitelské centrum) ohledně zneužívajících klauzulí, které společnost RWE údajně používá ve spotřebitelských smlouvách.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

3 Třináctý bod odůvodnění směrnice 93/13 stanoví:

„[…] právní nebo správní ustanovení členských států, která přímo nebo nepřímo určují podmínky spotřebitelských smluv, neobsahují nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule]; […] proto [se] nejeví jako nezbytné podřídit ustanovením této směrnice podmínky [klauzule], které odrážejí závazná právní nebo správní ustanovení a zásady nebo ustanovení mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy; […] v tomto ohledu znění ‚závazná právní nebo prováděcí ustanovení‘ v čl. 1 odst. 2 [této směrnice] zahrnuje také pravidla, která se v souladu s právními předpisy používají mezi smluvními stranami, pokud nevznikla žádná jiná ujednání.“

4 Dvacátý bod odůvodnění této směrnice stanoví:

„[…] by měla být spotřebiteli dána příležitost, aby si prověřil všechny podmínky [klauzule] a v případě pochybnosti by měl převažovat výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější.“

5 Podle čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13:

„Smluvní podmínky [klauzule], které odrážejí závazná právní a správní ustanovení a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo Společenství, zejména v oblasti dopravy, nejsou předmětem ustanovení této směrnice.“

6 Článek 3 této směrnice stanoví:

„1. Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Podmínka [klauzule] je vždy považována za nesjednanou individuálně, jestliže byla sepsána předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah podmínky, zejména v souvislosti s předem sepsanou běžnou smlouvou [adhezní smlouvou].

Skutečnost, že některé aspekty podmínky [klauzule] nebo jedna konkrétní podmínka [klauzule] byly individuálně sjednány, nevylučuje použití tohoto článku pro zbytek smlouvy, jestliže celkové posouzení smlouvy ukazuje, že jde o předem sepsanou běžnou smlouvu.

Jestliže některý prodávající nebo poskytovatel tvrdí, že určitá běžná podmínka [klauzule] byla individuálně sjednána, je povinen o tom předložit důkaz.

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam podmínek [klauzulí], které mohou být pokládány za nepřiměřené [zneužívající].“

7 Podle čl. 4 odst. 1 uvedené směrnice:

„[…] posuzuje se nepřiměřenost [zneužívající povaha] smluvní podmínky [klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky [klauzule] smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

8 Článek 5 téže směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechny nebo některé podmínky [klauzule] nabízené spotřebiteli předloženy písemně, musí být tyto podmínky [klauzule] sepsány jasným a srozumitelným jazykem. Při pochybnosti o významu některé podmínky [klauzule] má převahu výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější. […]“

9 Příloha směrnice 93/13 obsahuje výčet klauzulí uvedených v čl. 3 odst. 3 této směrnice:

„1. Podmínky [klauzule], jejichž cílem nebo následkem je:

[...]

i) neodvolatelný závazek spotřebitele, aby plnil podmínky [klauzule], se kterými se nemohl seznámit před uzavřením smlouvy;

j) možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil podmínky smlouvy bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě;

[...]

l) možnost, aby cena zboží byla stanovena v okamžiku dodávky nebo aby prodávající nebo poskytovatel zvýšil cenu, aniž by v obou případech dal spotřebiteli odpovídající právo smlouvu zrušit, jestliže je konečná cena příliš vysoká v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy;

[...]

2. Oblast působnosti pododstavců […] j) a l)

[...]

b) [...]

Pododstavec j) […] není na překážku podmínkám, podle kterých si prodávající nebo poskytovatel vyhrazuje právo jednostranně změnit podmínky smlouvy s platností na dobu neurčitou, za předpokladu, že se po něm vyžaduje, aby o tom informoval spotřebitele přiměřeným oznámením, a že spotřebitel má možnost vypovědět smlouvu.

[...]

d) Pododstavec l) není na překážku doložkám o cenové indexaci, pokud je zákon připouští, za předpokladu, že způsob, kterým se ceny mění, je výslovně popsán."

Směrnice 2003/55

10 Článek 3 odst. 3 směrnice 2003/55 je následujícího znění:

„Členské státy přijmou vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů a na zabezpečení její vysoké úrovně, a zejména zabezpečí, aby existovaly dostatečné záruky na ochranu ohrožených spotřebitelů, včetně opatření na zabránění jejich odpojení. V této souvislosti mohou členské státy přijmout vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů z odlehlých oblastí připojených k plynárenské soustavě. Členské státy mohou určit dodavatele poslední instance pro zákazníky připojené k plynárenské soustavě. Členské státy zabezpečí vysokou úroveň ochrany zákazníka, zejména s ohledem na průhlednost týkající se smluvních podmínek, obecných informací a mechanismů řešení sporů. Členské státy zajistí, aby oprávněný zákazník byl skutečně schopen přejít k jinému dodavateli. Tato opatření musí zahrnovat opatření uvedená v příloze A, alespoň pokud jde o zákazníky v domácnostech."

11 Příloha A směrnice 2003/55, která se týká opatření na ochranu spotřebitele, je následujícího znění:

„Aniž jsou dotčeny předpisy Společenství o ochraně spotřebitele, zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES [ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319)] a směrnice Rady 93/13 […], měla by opatření uvedená v článku 3 zákazníkům zabezpečit, aby

a) [...]

Podmínky musí být korektní a dobře známé předem. V každém případě by se tyto informace měly poskytovat před uzavřením nebo potvrzením smlouvy. Pokud se smlouvy uzavírají prostřednictvím zprostředkovatelů, poskytují se uvedené informace taktéž před uzavřením smlouvy;

b) dostávali přiměřené informace o každém úmyslu změnit smluvní podmínky a informace o svém právu na odstoupení v případě jejího vypovězení. Poskytovatelé služeb svým zákazníkům přímo a včas oznamují každé zvýšení poplatků ve vhodnou dobu, nejpozději jedno běžné zúčtovací období poté, co zvýšení nabude účinku. Členské státy zajistí, aby zákazníci mohli svobodně odstupovat od smluv, pokud nesouhlasí s novými podmínkami, které jim oznámil jejich poskytovatel služeb v odvětví zemního plynu;

c) dostávali průhledné informace o uplatňovaných cenách a sazbách a o standardních podmínkách týkajících se přístupu a používání služeb v odvětví zemního plynu;

d) [...] Obecné podmínky musí být korektní a průhledné. Poskytují se v jasném a srozumitelném jazyce. Zákazníci jsou chráněni před nepoctivými a zavádějícími způsoby prodeje;

[...]"

Německé právo

12 Podle § 1 odst. 1 a 2 nařízení o všeobecných podmínkách pro dodávky plynu tarifním zákazníkům (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden, dále jen „AVBGasV“), použitelného během období dotčeného ve sporu v původním řízení:

„(1) Všeobecné podmínky, podle nichž jsou dodavatelé plynu povinni […] připojit jakoukoliv osobu ke své distribuční síti a poskytovat dodávky za obecné tarifní ceny, jsou upraveny v § 2 až § 34 tohoto nařízení. Tyto podmínky jsou součástí smlouvy o dodávkách.

(2) Zákazníkem ve smyslu tohoto nařízení je tarifní zákazník.“

13 Ustanovení § 4 odst. 1 a 2 AVBGasV stanoví:

„(1) Dodavatel plynu zajišťuje dodávky plynu podle obecných sazeb a podmínek. Tepelná hodnota v rámci odchylky, která vyplývá z výrobních a nákupních podmínek podniku, a klidový tlak podstatný pro zásobování zákazníka se stanoví v souladu s obecnými sazbami.

(2) Změny obecných sazeb a podmínek jsou účinné teprve po veřejném oznámení.

[...]“

14 Ustanovení § 32 odst. 1 a 2 AVBGasV stanoví:

„(1) Smluvní vztah trvá nepřetržitě do podání výpovědi jedné ze smluvních stran ke konci kalendářního měsíce s výpovědní lhůtou v trvání jednoho měsíce [...]

(2) V případě změny obecných sazeb nebo změny všeobecných podmínek dodavatelem plynu v rámci tohoto nařízení může zákazník smlouvu vypovědět ke konci kalendářního měsíce následujícího po úředním oznámení, s výpovědní lhůtou v trvání dvou týdnů.

[...]“

15 Ustanovení § 307 německého občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch, dále jen „BGB“) stanoví:

„(1) Ustanovení ve všeobecných obchodních podmínkách jsou neplatná, pokud smluvního partnera uživatele nepřiměřeně znevýhodňují v rozporu se zásadou dobré víry. Nepřiměřené znevýhodnění může vyplývat i z toho, že ustanovení není jasné a srozumitelné.

(2) V případě pochybností se o nepřiměřené znevýhodnění jedná tehdy, jestliže ustanovení

1. není slučitelné s hlavními myšlenkami zákonné úpravy, od níž se odchyluje, nebo

2. omezuje hlavní práva a povinnosti, jež vyplývají z povahy smlouvy, takovým způsobem, že je ohroženo dosažení účelu smlouvy.

(3) Odstavce 1 a 2 a § 308 a § 309 platí jen pro ta ustanovení ve všeobecných obchodních podmínkách, jimiž se sjednávají pravidla, která se odchylují od právních předpisů nebo tyto doplňují. Jiná ustanovení mohou být podle odst. 1 druhé věty ve spojení s odst. 1 první větou neúčinná.“

16 Ustanovení § 310 odst. 2 BGB zní:

„Ustanovení § 308 a § 309 se nepoužijí na smlouvy uzavírané mezi dodavateli elektrické energie, plynu, dálkového tepla a vody na straně jedné a zvláštními zákazníky na straně druhé, jejichž předmětem jsou dodávky elektrické energie, plynu, dálkového tepla a vody ze zásobovací sítě, pokud se podmínky těchto dodávek neodchylují k tíži odběratelů od nařízení o všeobecných podmínkách pro dodávky elektrické energie, plynu, dálkového tepla a vody tarifním zákazníkům. První věta platí obdobně pro smlouvy o odvádění odpadních vod.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

17 Společnost RWE, dodavatel plynu, uzavřel se spotřebiteli v rámci smluvní svobody smlouvy o dodávkách zemního plynu (zvláštní smlouvy). Společnost RWE a ostatní dodavatelé plynu mají podle vnitrostátní právní úpravy kromě možnosti uzavřít takové smlouvy povinnost uzavřít se spotřebiteli smlouvy za použití standardní sazby (smlouvy s tarifními zákazníky).

18 Všeobecné obchodní podmínky (dále jen „VOP“), obsažené ve zvláštních smlouvách dotčených v projednávané věci, které se týkají změn cen plynu, odkazovaly na ustanovení vnitrostátní právní úpravy nebo standardizované podmínky, jejichž znění odpovídalo této právní úpravě, přičemž tato úprava se nepoužila na uvedené smlouvy a upravovala výlučně smlouvy s tarifními zákazníky. Uvedená právní úprava umožňovala dodavateli jednostranně změnit ceny plynu bez uvedení důvodu, podmínek nebo rozsahu takové změny, nicméně zaručovala, že zákazníci budou o uvedené změně informováni a že budou mít případně možnost smlouvu vypovědět.

19 Během období od 1. ledna 2003 do 1. října 2005 zvýšila společnost RWE ceny plynu čtyřikrát. Během tohoto období neměli zákazníci dotčení ve věci v původním řízení možnost přejít k jinému dodavateli plynu.

20 Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V. požaduje od společnosti RWE jménem uvedených spotřebitelů vrácení příplatků, které jí posledně uvedení zaplatili z důvodu zvýšení cen.

21 Landgericht Dortmund vyhověl návrhu na vrácení částky 16 128,63 eur, navýšené o úroky. Odvolání podané společností RWE u Oberlandesgericht nebylo úspěšné.

22 Společnost RWE podala proti rozsudku vydanému Oberlandesgericht opravný prostředek „Revision“. Bundesgerichtshof měl za to, že řešení sporu v původním řízení závisí na výkladu relevantních ustanovení unijního práva.

23 Za těchto podmínek se Bundesgerichtshof rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Má být čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 […] vykládán v tom smyslu, že smluvní klauzule upravující změny cen, které jsou uvedeny ve smlouvách o dodávkách plynu uzavřených se spotřebiteli, jimž je mimo obecnou povinnost poskytovat dodávky dodáván plyn v rámci obecné smluvní volnosti (zvláštní zákazníci), nepodléhají ustanovením této směrnice, pokud byla do smluvních vztahů se zvláštními zákazníky beze změny převzata zákonná úprava, která v rámci obecné povinnosti poskytnout připojení a poskytovat dodávky platí pro tarifní zákazníky?

2) Mají být – v případě, že jsou použitelné – články 3 a 5 ve spojení s bodem 1 [písm.] j) a bodem 2 [písm.] b) druhým [pododstavcem] přílohy ke […] směrnici 93/13, jakož i čl. 3 odst. 3 ve spojení s přílohou A [písm.] b) nebo c) směrnice 2003/55 […] vykládány v tom smyslu, že smluvní klauzule upravující změny cen, které jsou uvedeny ve smlouvách o dodávkách zemního plynu, uzavřených se zvláštními zákazníky, vyhovují požadavkům jasného a srozumitelného znění

a nezbytné míry transparentnosti, pokud v nich sice není obsažen důvod, podmínky a rozsah změny ceny, avšak je zajištěno, že plynárenský dodavatelský podnik v přiměřené lhůtě předem oznámí svým zákazníkům každé zvýšení ceny a zákazníci mají právo smlouvu vypovědět, pokud nechtějí akceptovat pozměněné podmínky, které jim byly oznámeny?“

K předběžným otázkám

K první otázce

24 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že se tato směrnice nepoužije na klauzule VOP obsažené ve smlouvách, uzavřených mezi prodávajícím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem, které přebírají pravidlo vnitrostátního práva, jež se použije na jinou kategorii smluv, a které nepodléhají dotčené vnitrostátní právní úpravě.

25 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 smluvní klauzule, které odrážejí závazná právní a správní ustanovení, nejsou předmětem ustanovení této směrnice.

26 Jak totiž vyplývá z třináctého bodu odůvodnění směrnice 93/13, vyloučení stanovené v čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 se vztahuje na smluvní klauzule, které odrážejí ustanovení vnitrostátního práva, jež se použijí na smluvní strany nezávisle na jejich volbě, nebo ta z uvedených ustanovení, která se použijí automaticky, tj. v případě neexistence odlišného ujednání smluvních stran v tomto ohledu.

27 Kromě toho jsou z působnosti této směrnice vyloučeny smluvní klauzule, které odrážejí ustanovení vnitrostátní právní úpravy, jež upravuje určitou kategorii smluv, nejenom v případech, ve kterých smlouva uzavřená se smluvními stranami spadá do této kategorie smluv, ale také v případě, že se jedná o jiné smlouvy, na které se uvedená právní úprava použije podle ustanovení vnitrostátního práva.

28 Jak uvádí generální advokátka v bodě 47 svého stanoviska, toto vyloučení z použití režimu směrnice 93/13 je odůvodněno skutečností, že v případech uvedených v bodech 26 a 27 tohoto rozsudku lze legitimně předpokládat, že vnitrostátní zákonodárce nastolil rovnováhu mezi všemi právy a povinnostmi stran určité kategorie smluv.

29 Tuto úvahu nelze ovšem použít na klauzule obsažené ve smlouvě, jež se liší od smluv uvedených v bodě 27 tohoto rozsudku. V takové situaci se vnitrostátní zákonodárce totiž rozhodl vyloučit uvedenou smlouvu z působnosti regulačního systému stanoveného pro jiné kategorie smluv. Případnou vůli stran rozšířit použitelnost tohoto systému na odlišnou smlouvu nelze klást na roveň rovnováze, kterou vnitrostátní zákonodárce nastolil mezi všemi právy a povinnostmi smluvních stran.

30 Mimoto, kdyby bylo možné vyloučit použití směrnice 93/13 na smluvní klauzule pouze z důvodu, že přebírají vnitrostátní právní nebo správní předpisy, jež se nepoužijí na smlouvu uzavřenou mezi smluvními stranami nebo na taková ustanovení odkazují, byl by tak zpochybněn systém ochrany spotřebitele zavedený touto směrnicí.

31 Za těchto podmínek by se totiž prodávající nebo poskytovatel služeb mohl snadno vyhnout přezkumu zneužívající povahy klauzulí, které nejsou předmětem individuálního ujednání se spotřebitelem, tím, že by znění klauzulí svých smluv formuloval stejným způsobem, jako jsou formulovány klauzule stanovené vnitrostátní právní úpravou pro určité kategorie smluv. Všechna práva a povinnosti založené takto formulovanou smlouvou by nutně neodpovídala rovnováze, kterou chtěl vnitrostátní zákonodárce nastolit pro smlouvy upravené v rámci jeho právní úpravy v dané oblasti.

32 Jak vyplývá z vnitrostátního spisu, byla v projednávané věci možnost dodavatele jednostranně změnit ceny plynu bez uvedení důvodu, podmínek nebo rozsahu změn uvedené ceny stanovena vnitrostátními právními předpisy, a sice AVBGasV, které se nepoužilo na zvláštní smlouvy o dodávkách zemního plynu, které společnost RWE se spotřebiteli uzavřela v rámci smluvní svobody.

33 Německý zákonodárce se proto rozhodl vyjmout zvláštní smlouvy z působnosti AVBGas.

34 Toto zjištění není mimoto zpochybněno skutečností, že zákaz zvláštních klauzulí uvedených v § 308 a § 309 BGB se nepoužije na základě § 310 odst. 2 tohoto zákoníku na smlouvy uzavírané mezi dodavateli plynu a zvláštními zákazníky, jejichž předmětem jsou dodávky plynu, pokud se podmínky těchto dodávek neodchylují k tíži zvláštních zákazníků od nařízení o všeobecných podmínkách pro dodávky tarifním zákazníkům.

35 Na uvedené zvláštní smlouvy se totiž vztahuje § 307 BGB, na základě něhož jsou ustanovení ve VOP neplatná, pokud smluvního partnera uživatele nepřiměřeně znevýhodňují v rozporu se zásadou dobré víry, přičemž takové znevýhodnění může vyplývat i z toho, že ustanovení není jasné a srozumitelné.

36 Uvedený § 307 BGB přitom odpovídá článku 3 směrnice 93/13, který je základním prvkem režimu ochrany spotřebitele zavedeného touto směrnicí.

37 Z těchto úvah vyplývá, jak v podstatě uvedla generální advokátka v bodě 56 svého stanoviska, že německý zákonodárce se vědomě rozhodl neuplatnit na zvláštní smlouvy režim stanovený vnitrostátní právní úpravou, která stanoví obsah smluvních klauzulí obsažených ve smlouvách o dodávkách plynu.

38 Za těchto podmínek není na základě čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 vyloučeno použití této směrnice na takové klauzule, jako jsou klauzule obsažené ve zvláštních smlouvách dotčených v původním řízení.

39 S ohledem na vše výše uvedené je třeba první otázku zodpovědět tak, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že tato směrnice se použije na klauzule VOP ve smlouvách uzavřených mezi prodávajícím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem, které přebírají pravidlo vnitrostátního práva, jež se použije na jinou kategorii smluv, a které nepodléhají dotčené vnitrostátní právní úpravě.

K druhé otázce

40 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda články 3 a 5 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. j) a bodem 2 písm. b) druhým pododstavcem přílohy této směrnice, jakož i čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 ve spojení s přílohou A písm. b) nebo c) této posledně uvedené směrnice musejí být vykládány v tom smyslu, že standardizovaná smluvní klauzule, kterou si dodavatelský podnik vyhradí právo jednostranně změnit cenu za dodávku plynu, ale která neuvádí důvod, podmínky a rozsah takové změny, je v souladu s požadavky stanovenými uvedenými ustanoveními, pokud je zajištěno, že spotřebitelé budou o změně ceny v přiměřené lhůtě předem informováni, a budou tak mít právo smlouvu vypovědět, pokud nebudou chtít tyto změny přijmout.

41 Za účelem odpovědi na tuto otázku je úvodem třeba připomenout, že systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli z hlediska jak vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah (rozsudky ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič, C-453/10, bod 27, jakož i ze dne 26. dubna 2012, Invitel, C-472/10, bod 33).

42 Na jednu stranu s ohledem na takové nerovné postavení směrnice 93/13 v čl. 3 odst. 1 stanoví zákaz standardizovaných klauzulí, které v rozporu s požadavkem dobré víry způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran vyplývajících z dané smlouvy v neprospěch spotřebitele.

43 Na druhou stranu směrnice 93/13 v článku 5 stanoví pro prodávající nebo poskytovatele služeb povinnost formulovat tyto podmínky jasným a srozumitelným jazykem. Dvacátý bod odůvodnění směrnice 93/13 v tomto ohledu uvádí, že spotřebitel musí mít skutečně možnost prověřit všechny smluvní klauzule.

44 Informace poskytnuté před uzavřením smlouvy o smluvních podmínkách a důsledcích uvedeného uzavření smlouvy mají pro spotřebitele zásadní význam. Zejména na základě těchto informací se spotřebitel rozhoduje, zda chce být vázán podmínkami, které prodávající nebo poskytovatel služeb vyhotovil předem.

45 Mimoto unijní zákonodárce přiznal tomuto informování spotřebitele zvláštní význam také v rámci směrnice 2003/55, tedy specificky ve vztahu ke smlouvám o dodávkách plynu. Tato posledně uvedená směrnice tak na základě svého čl. 3 odst. 3 zavazuje členské státy k tomu, aby zabezpečily vysokou úroveň ochrany zákazníka s ohledem na transparentnost týkající se smluvních podmínek. Z přílohy A písm. a), c) a d) směrnice 2003/55 v této souvislosti vyplývá, že uvedené státy jsou zejména povinny přijmout opatření, která zajistí, aby tyto podmínky byly korektní a transparentní, aby byly poskytovány v jasném a srozumitelném jazyce, aby byly spotřebitelům sděleny před uzavřením smlouvy a aby spotřebitelé dostávali transparentní informace o uplatňovaných cenách a sazbách, jakož i o VOP. Tato příloha kromě toho uvádí, že opatření v ní uvedená se použijí, aniž je dotčena směrnice 93/13.

46 Pokud jde o takovou standardizovanou klauzuli, jako je klauzule dotčená v původním řízení, jež umožňuje prodávajícímu nebo poskytovateli služeb jednostranně změnit poplatky za dodávky plynu, je třeba uvést, že jak z bodu 2 písm. b) druhého pododstavce a písm. d) přílohy směrnice 93/13, tak z přílohy A písm. b) směrnice 2003/55 vyplývá, že zákonodárce v rámci smluv na dobu neurčitou, jako jsou smlouvy o dodávkách plynu, uznal existenci legitimního zájmu dodavatelského podniku na možnosti změnit poplatky za svou službu.

47 Standardizovaná klauzule umožňující takovou jednostrannou změnu musí nicméně splňovat požadavky dobré víry, vyváženosti a transparentnosti, stanovené uvedenými směrnicemi.

48 V této souvislosti je nutné připomenout, že v konečném důsledku nepřísluší Soudnímu dvoru, ale vnitrostátnímu soudu, aby v každém konkrétním případě určil, zda se jedná o takový případ. Do pravomoci Soudního dvora totiž spadá výklad ustanovení uvedených směrnic, jakož i stanovení kritérií, která vnitrostátní soud může nebo musí použít při přezkumu smluvní klauzule s ohledem na ustanovení směrnice, přičemž je věcí uvedeného vnitrostátního soudu, aby s přihlédnutím k uvedeným kritériím rozhodl o konkrétní kvalifikaci předmětné smluvní klauzule v závislosti na okolnostech daného případu (viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, Sb. rozh. s. I-10847, bod 44, a výše uvedený rozsudek Invitel, bod 22).

49 Pokud jde o posouzení, které je třeba provést ohledně klauzule, která prodávajícímu nebo poskytovateli služeb umožňuje jednostranně změnit poplatky za službu, jež má být poskytnuta, Soudní dvůr již uvedl, že z článků 3 a 5, jakož i bodu 1 písm. j) a l) a bodu 2 písm. b) a d) přílohy směrnice 93/13 vyplývá, že pro tyto účely má zásadní význam skutečnost, zda smlouva transparentním způsobem uvádí důvod a způsob změny poplatků spojených se službou, jež má být poskytnuta, takže spotřebitel může na základě jasných a srozumitelných kritérií předvídat případné změny těchto poplatků, a dále zda spotřebitelé mají právo ukončit smlouvu v případě skutečné změny těchto poplatků (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Invitel, body 24, 26 a 28).

50 Zaprvé, co se týče informací, které je nutné spotřebiteli poskytnout, není pro splnění této povinnosti patrně dostatečné seznámit spotřebitele s důvodem a způsobem změny uvedených poplatků, jakož i s právem vypovědět smlouvu prostřednictvím pouhého odkazu ve VOP na právní nebo správní předpis, který stanoví práva a povinnosti stran. Zásadní totiž je, aby spotřebitel byl prodávajícím nebo poskytovatelem služeb informován o obsahu dotčených ustanovení (v tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Invitel, bod 29).

51 I když se úroveň informovanosti může měnit v závislosti na okolnostech daného případu a dotyčných výrobcích nebo službách, nemůže být nedostatek příslušných informací před uzavřením smlouvy v zásadě kompenzován pouhou skutečností, že spotřebitelé budou v průběhu realizace smlouvy v přiměřené lhůtě předem informováni o změně poplatků a svém právu smlouvu vypovědět, pokud nebudou chtít tuto změnu přijmout.

52 I když dodavatelskému podniku s ohledem na bod 2 písm. b) přílohy směrnice 93/13 a přílohy A písm. b) směrnice 2003/55 přísluší upozornit spotřebitele v přiměřené lhůtě předem na jakékoliv zvýšení sazeb a jejich právo smlouvu vypovědět, tato povinnost, která je stanovena pro případ, že by uvedený podnik chtěl skutečně využít práva na změnu sazeb, které si vyhradil, nastupuje vedle povinnosti informovat spotřebitele před uzavřením smlouvy jasným a srozumitelným způsobem o základních podmínkách výkonu takového práva na jednostrannou změnu.

53 Tyto přísné požadavky na informace, které mají být poskytnuty spotřebiteli jak ve stadiu uzavření smlouvy o dodávkách, tak během jejího provádění, co se týče práva prodávajícího nebo poskytovatele služeb na jednostrannou změnu podmínek, odpovídají vážení zájmů obou smluvních stran. Legitimní zájem prodávajícího nebo poskytovatele služeb ochránit se před změnou okolností odpovídá stejně legitimnímu zájmu spotřebitele seznámit se, a tudíž mít možnost předvídat důsledky, které pro něj může taková změna mít v budoucnosti, a dále mít v takovém případě k dispozici údaje, které mu umožní reagovat nejvhodnějším způsobem na jeho novou situaci.

54 Zadruhé, co se týče práva spotřebitele vypovědět jím uzavřenou smlouvu o dodávkách v případě jednostranné změny sazeb uplatňovaných poskytovatelem služeb, má, jak v podstatě uvedla generální advokátka v bodě 85 svého stanoviska, zásadní význam skutečnost, že možnost výpovědi, přiznaná spotřebiteli, nemá mít formální povahu, ale musí být možné ji skutečně využít. Nebylo by tomu tak v případě, pokud by z důvodů spojených se způsoby výkonu práva na výpověď nebo podmínkami dotčeného trhu neměl uvedený spotřebitel skutečnou možnost změnit dodavatele nebo pokud by nebyl přiměřeně a včas informován o změně, ke které má dojít, a neměl by tak možnost ověřit způsob výpočtu, a popřípadě změnit dodavatele. V tomto ohledu je nutné přihlédnout zejména k tomu, zda na dotčeném trhu panuje hospodářská soutěž, k případným nákladům spotřebitele souvisejícím s výpovědí smlouvy, lhůtě mezi oznámením a vstupem nových sazeb v platnost, informacím poskytnutým v okamžiku tohoto oznámení, jakož i předpokládaným nákladům a času nezbytnému pro provedení změny dodavatele.

55 S ohledem na předcházející úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že:

— Články 3 a 5 směrnice 93/13 ve spojení s čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/55 musejí být vykládány v tom smyslu, že za účelem posouzení, zda standardizovaná smluvní klauzule, kterou si dodavatelský podnik vyhrazuje právo jednostranně změnit poplatky za dodávky plynu, odpovídá nebo neodpovídá požadavkům dobré víry, vyváženosti a transparentnosti, stanoveným těmito ustanoveními, má zásadní význam zejména:

  — zda smlouva transparentním způsobem uvádí důvod a způsob změny uvedených poplatků, tak aby spotřebitel mohl na základě jasných a srozumitelných kritérií předvídat případné změny těchto poplatků. Nedostatek příslušných informací před uzavřením smlouvy nemůže být

v zásadě kompenzován pouhou skutečností, že spotřebitelé budou v průběhu realizace smlouvy v přiměřené lhůtě předem informováni o změně poplatků a svém právu smlouvu vypovědět, pokud nebudou chtít tuto změnu přijmout, a

— zda lze možnosti výpovědi přiznané spotřebitelům za konkrétních podmínek skutečně využít.

— Přísluší předkládajícímu soudu, aby uvedené posouzení provedl v závislosti na všech okolnostech projednávaného případu, včetně všech klauzulí obsažených ve VOP spotřebitelských smluv, jejichž součástí je sporná klauzule.

K omezení časových účinků tohoto rozsudku

56 Německá vláda v písemném vyjádření pro případ, že by rozsudek měl za následek, že by taková klauzule, jako je klauzule ve věci v původním řízení, nesplňovala požadavky unijního práva, požádala Soudní dvůr o omezení časových účinků rozsudku tak, aby se výklad přijatý v tomto rozsudku nepoužil na změny sazeb, ke kterým došlo před datem vyhlášení uvedeného rozsudku. Společnost RWE, která v písemném vyjádření také formulovala návrh v tomto smyslu, má za to, že účinky rozsudku by měly být odloženy o 20 měsíců, aby se dotčené podniky, jakož i vnitrostátní zákonodárce mohli přizpůsobit důsledkům uvedeného rozsudku.

57 Na podporu svých návrhů německá vláda a společnost RWE poukázaly na závažné finanční důsledky, jež by mohly s ohledem na velký počet smluv o dodávkách plynu v Německu vzniknout, což by mohlo vést ke značné ztrátě dotyčných podniků.

58 V tomto ohledu je třeba připomenout, že v souladu s ustálenou judikaturou výklad pravidla unijního práva, který Soudní dvůr podává při výkonu své pravomoci, kterou mu přiznává článek 267 SFEU, objasňuje a upřesňuje význam a dosah tohoto pravidla tak, jak musí být nebo jak mělo být chápáno a používáno od okamžiku, kdy nabylo účinnosti. Z toho vyplývá, že takto vyložené pravidlo může a musí být použito soudem i na právní vztahy vzniklé a založené před rozsudkem rozhodujícím o žádosti o výklad, pokud jsou rovněž splněny podmínky umožňující předložit příslušným soudům spor týkající se použití uvedeného pravidla (viz zejména rozsudky ze dne 2. února 1988, Blaizot, 24/86, Recueil, s. 379, bod 27; ze dne 10. ledna 2006, Skov a Bilka, C-402/03, Sb. rozh. s. I-199, bod 50; ze dne 18. ledna 2007, Brzeziński, C-313/05, Sb. rozh. s. I-513, bod 55, jakož i ze dne 7. července 2011, Nisipeanu, C-263/10, bod 32).

59 Jen zcela výjimečně mohou okolnosti přimět Soudní dvůr k tomu, aby na základě obecné zásady právní jistoty, která je vlastní unijnímu právnímu řádu, omezil možnost všech zúčastněných osob dovolávat se ustanovení, jehož výklad podal, za účelem zpochybnění právních vztahů založených v dobré víře. Aby bylo možné o takovém omezení rozhodnout, je nezbytné, aby byla splněna dvě podstatná kritéria, a to dobrá víra zúčastněných kruhů a riziko závažných obtíží (viz zejména výše uvedené rozsudky Skov a Bilka, bod 51, a Brzeziński, bod 56; rozsudky ze dne 3. června 2010, Kalinčev, C-2/09, Sb. rozh. s. I-4939, bod 50, jakož i ze dne 19. července 2012, Rēdlihs, C-263/11, bod 59).

60 Pokud jde o riziko vážných obtíží, je třeba na úvod konstatovat, že v projednávané věci se výklad unijního práva podaný Soudním dvorem v tomto rozsudku týká pojmu „zneužívající klauzule“, uvedeného v čl. 3 odst. 1 směrnice a v příloze této směrnice, jakož i stanovení kritérií, která vnitrostátní soud může nebo musí použít při přezkumu sporné smluvní klauzule s ohledem na ustanovení směrnice 93/13, s přihlédnutím k ustanovením směrnice 2003/55. Je totiž věcí vnitrostátního soudu, aby s přihlédnutím k uvedeným kritériím rozhodl o konkrétní kvalifikaci předmětné smluvní klauzule v závislosti na okolnostech daného případu (výše uvedené rozsudky VB Pénzügyi Lízing, bod 44, a Invitel, bod 22).

61 Za těchto podmínek nemohou být finanční důsledky pro dodavatele plynu v Německu, kteří uzavřeli se spotřebiteli zvláštní smlouvy o dodávkách zemního plynu, určeny výlučně na základě výkladu unijního práva podaného Soudním dvorem v rámci projednávané věci (viz obdobně rozsudek ze dne 13. března 2007, Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation, C-524/04, Sb. rozh. s. I-2107, bod 131).

62 V důsledku toho je třeba konstatovat, že existenci rizika vážných obtíží ve smyslu judikatury citované v bodě 59 tohoto rozsudku takové povahy, jež by mohla odůvodnit omezení časových účinků tohoto rozsudku, nelze považovat za prokázanou.

63 Vzhledem k tomu, že druhé kritérium uvedené v bodě 59 tohoto rozsudku není splněno, není nezbytné ověřovat, zda je splněno kritérium týkající se dobré víry zúčastněných.

64 Z těchto úvah vyplývá, že není namístě omezit časové účinky tohoto rozsudku.

K nákladům řízení

65 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

1) **Článek 1 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že tato směrnice se použije na klauzule všeobecných obchodních podmínek ve smlouvách uzavřených mezi prodávajícím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem, které přebírají pravidlo vnitrostátního práva, jež se použije na jinou kategorii smluv, a které nepodléhají dotčené vnitrostátní právní úpravě.**

2) **Články 3 a 5 směrnice 93/13 ve spojení s čl. 3 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 98/30/ES musejí být vykládány v tom smyslu, že za účelem posouzení, zda standardizovaná smluvní klauzule, kterou si dodavatelský podnik vyhrazuje právo jednostranně změnit poplatky za dodávky plynu, odpovídá nebo neodpovídá požadavkům dobré víry, vyváženosti a transparentnosti, stanoveným těmito ustanoveními, má zásadní význam zejména:**

   — **zda smlouva transparentním způsobem uvádí důvod a způsob změny uvedených poplatků, tak aby spotřebitel mohl na základě jasných a srozumitelných kritérií předvídat případné změny těchto poplatků. Nedostatek příslušných informací před uzavřením smlouvy nemůže být v zásadě kompenzován pouhou skutečností, že spotřebitelé budou v průběhu realizace smlouvy v přiměřené lhůtě předem informováni o změně poplatků a svém právu smlouvu vypovědět, pokud nebudou chtít tuto změnu přijmout, a**

   — **zda lze možnosti výpovědi přiznané spotřebitelům za konkrétních podmínek skutečně využít.**

   — **Přísluší předkládajícímu soudu, aby uvedené posouzení provedl v závislosti na všech okolnostech projednávaného případu, včetně všech klauzulí obsažených ve všeobecných obchodních podmínkách spotřebitelských smluv, jejichž součástí je sporná klauzule.**

Podpisy.